

Asia: VN/31974/2021

## **Hallituksen esitys eduskunnalle kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi**

### Lausunnonantajan lausunto

#### **Yleiset kommentit kotoutumislakia koskevaan lakiehdotukseen**

On erittäin kannatettavaa, että vammaiset maahanmuuttajat, erityisen haavoittuvana ryhmänä, on tunnustettu. Esityksessä nostetaan esille, että on olemassa valtakunnallinen toiminta ja taho, joka tukee tätä edellä mainittua ryhmää. Toiveemme on, että kotoutumisen edistämisen suunnittelua, kehittämistä, yhteensovittamista ja seuranta tehtäessä ja näihin tarpeisiin eri yhteistyöelimiä ja yhteistyöryhmiä luotaessa huomioidaan valtakunnalliset Vammaisjärjestöt, joita edustaa Vammaisfoorumi ry ja vammaisten maahanmuuttajien Tukikeskus Hilma. Myös paikallistasolla on olemassa paljon aktiivisia vammaisjärjestöjä, joiden tietotaitoa ja toimintaa kannattaa ottaa mukaan vammaisten maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseen jo suunnitteluvaiheessa. On tärkeää, että YK:n vammaissopimuksen artikla 4.3. osallistamisvelvoite toteutuu valmistelun ja toimeenpanon eri alueellisilla tasoilla, toimivien ratkaisujen varmistamiseksi. YK:n vammaisyleissopimuksen keskeinen ajatus on, että osallistuminen joko mahdollistuu tai estyy vuorovaikutuksessa ympäristöön, joten myös siksi on oleellisen tärkeää osallistaa tahot, jotka tuntevat toimintaympäristön ja sen haasteet.

On myös erittäin kannatettavaa, että kehitetään kotoutumista edistävää sosiaalityötä ja sosiaalista osallisuutta edistävää toimintaa. Nykyisin vammaiset ihmiset luetaan liian helposti työvoiman ulkopuolella oleviksi, eivätkä heidän saamansa palvelut ole tällä hetkellä riittäviä. Vammaiset maahanmuuttajat tulisi nähdä entistä enemmän osana työvoimaa eikä automaattisesti sen ulkopuolella oleviksi. Kun kotoutumisaikaa lyhennetään, pitää satsata laatuun, varsinkin vammaisten maahanmuuttajien osalta, jotta he voivat saavuttaa kotoutumisaikana samat valmiudet kuin vammattomat maahanmuuttajat.

Kotoutumispalveluiden saatavuus ja saavutettavuus tulisi taata myös vammaisuudesta aiheutuvien toimintarajoitteiden osalta. Matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontapalveluita tulisi tarjota monikanavaisesti ja monikielellisesti ottaen huomioon esim. aistivammaiset maahanmuuttajat. Vammaisfoorumi haluaa kiinnittää erityistä huomiota vammaisten ihmisten kohdalla kohtuullisten

mukautusten tekemiseen viranomaisasioinnissa. Kohtuulliset mukautukset koskevat myös kotoutumiskursseja ja kielikoulutusta.

Esimerkiksi kun kuuro maahanmuuttaja toimii yhteiskunnassa, asiointissa tarvitaan viittomakielen tulkkausta. Se edellyttää jommankumman kansallisen viittomakielen taitoa ja lisäksi on osattava lukea ja kirjoittaa suomea tai ruotsia. Kuurojen maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus on siis monikielisempää ja sisältää useita sellaisia elementtejä, joita kunnissa olevat kotoutumiskouluttajat eivät hallitse. Jos koulutuspaikan hankkiminen Kuurojen kansanopistosta ei ole mahdollista, kuurolle maahanmuuttajalle tulee antaa jommankumman viittomakielen opetusta paikallisesti. Vammaisfoorumin jäsenjärjestö Kuurojen Liitto antaa mielellään tästä lisätietoja.

Kolmannen sektorin ja järjestöjen kumppanuutta kotoutumisen palvelukokonaisuudessa tuodaan esille. Tämän tulisi olla järjestelmällistä ja osallistavaa, jotta myös kolmas sektori voi mukautua muuttuviin palvelutarpeisiin etupainotteisesti. Tervetuloa Suomeen- tietopaketti tarvitsee kehittämistä vammaisten ihmisten oikeuksien avaamisessa ja tähän työhön tulisi vammaisjärjestöt ottaa mukaan. Vammakäsitystä ja siihen liittyviä termejä olisi avattava enemmän.

Kotoutumisen edistämisen tehtävissä olevien työntekijöiden osaamisen kehittämisessä tulisi huomioida eri tavalla vammaiset maahanmuuttajat. Koulutusta ja konsultaatiota tulisi kysyä vammaisjärjestöiltä sekä alueellisesti että valtakunnallisesti.

### **Perusmuotoinen tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma (12-22 §)**

Monialaista osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointia tehdessä toivomme ohjausta vammais- ja muihin kotoutumista tekeviin järjestöihin erityisesti vammaisen tai pitkäaikaissairaana maahanmuuttajan osalta. Osallistuminen edesauttaa kokonaisvaltaista kotoutumista ja yhteisöihin pääsyä. Osallistuminen kansalaisyhteiskunnan eri toimijoiden toimintaan ja tapahtumiin edesauttaa myös hyviä väestösuhteita.

### **Kotoutumiskoulutus (24-25 §) ja omaehtoisen opiskelun tukeminen (26-30 §)**

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että kotoutumiskoulutuksen kielellistä tavoitetta voidaan asettaa alemmalle tasolle mm. vammasta johtuvista syistä. Tätä ei kuitenkaan saa tehdä kategorisesti, vaan on löydettävä yksilölliset ratkaisut, jotka tukevat vammaisen maahanmuuttajan kielellisen osaamisen karttumista hänelle sopivilla ratkaisuilla.

Kielellisen osaamisen tavoitteissa tulisi olla huomioitu kuuron maahanmuuttajan kohdalla viittomakielen osaaminen, näkövammaisen maahanmuuttajan kohdalla saavutettavan materiaalin (pistekirjoitus, isokirjoitus, äänite tai saavutettava digitaalinen materiaali) saatavuus sekä kuulonäkövammaisen maahanmuuttajan kohdalla hänelle soveltuva kommunikointikeino. Viittomakielellä annettavan opetuksen tulee olla kuuroille maahanmuuttajille ensisijainen

vaihtoehto. Kun on kysymys vammaisesta maahanmuuttajasta, tarvitaan yleensä enemmän aikaa kielenoppimiseen kuin vammattoman maahanmuuttajan ollessa kyseessä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää kielenopetuksen laatuun ja kohtuullisiin mukautuksiin opetuksessa. Jos kielellinen tavoite asetetaan alemmalle tasolle, tämä tulisi huomioida jatkossa myös muiden viranomaisten päätöksissä ja ohjeissa mm. Suomen kansalaisuutta myönnettäessä ja siinä kielitaidosta poikkeamisessa.

### **Yleiset kommentit kunnan kotoutumishjelmaan (11 §) ja monikielinen yhteiskuntaorientaatio (23 §)**

Se, että vammaisen maahanmuuttaja pääsee osaksi oman vammaisjärjestön toimintaa, vahvistaa hänen osallisuuttaan yhteiskuntaan. Vammaisjärjestöjen kautta hän saa tietoa oikeuksistaan ja vertaistukea. Vammaisjärjestöissä on osaamista edistää esim. työllisyyttä; kontakteja, tietoa apuvälineistä ja kohtuullisista mukautuksista työelämässä ja opiskelussa.

Vammaisjärjestöissä on usein myös vamma- tai kielispesifiä tietoa vammaispalveluista ja muista käytännön kysymyksistä, jotka voivat olla välttämättömiä toimivan arjen kannalta. Vammaisjärjestöjen tarjoama ystävä- ja vapaaehtoistoiminta voi edistää sekä verkottumista että kielitaidon karttumista, jotka molemmat ovat merkittäviä hyvinvoinnin ja työllistymisen näkökulmasta.

Kunnan kotoutumishjelman laadinnassa olisi huolellisesti perehdyttävä kolmannen sektorin toimijoihin, sekä niihin, jotka toimivat paikallisesti mutta myös valtakunnallisiin toimijoihin, jotka tarjoavat palveluita paikallisesti, kuten vammaisten maahanmuuttajien Tukikeskus Hilma. Koronapandemian jälkeen ovat monet toimijat tottuneet järjestämään toimintaa myös etäyhteyksin. Tämä helpottaa pääsyä toimintoihin ja palveluihin joidenkin vammaryhmien osalta.

Se, miten järjestöt ja kansalaisyhteiskunta on ottanut koppia ja vastuuta Ukrainan sotaa pakenevien osalta, tulisi olla hyvänä esimerkkinä siitä, miten jatkossa viralliset kotoutumistahot rakentaisivat kumppanuuksia ja varaisivat rahallista resurssointia tähän.

Monikielisessä yhteiskuntaorientaatiossa tulisi huomioida saavutettavuus ja esteettömyys eri tavalla vammaisten maahanmuuttajien kohdalla. Tämä tarkoittaa sitä, että tilat, joissa koulutusta järjestetään ovat esteettömät; liikkuminen pyörätuolilla on mahdollista, näkövammaisen maahanmuuttajan tarpeet on huomioitu mm. häikäsemättömän valaistuksen, ohjauslistojen ja selkeiden kylttien kautta. Tiedon saavutettavuus täytyy varmistaa teknisen toteutuksen, saavutettavuuden, helppokäyttöisyyden ja sisältöjen selkeyden ja ymmärrettävyyden näkökulmista mm. näkö-, kuulo-liikunta- ja kehitysvammaisten osalta. Yhteiskuntaorientaatiota suunniteltaessa ja toteutettaessa vammaisille maahanmuuttajille olisi hyvä ottaa vammaisjärjestöt tähän työhön mukaan ja hyödyntää vammaisjärjestöjen laaja ja laadukas osaaminen. Selkokielen ja helppolukuinen materiaali myös edistää tiedonkulkua ja siten yhteiskuntaan osallistumista.

### **Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palvelut (3 luku)**

Ei huomioita.

### **Kuntaan ohjaaminen (4 luku)**

Ei Huomioita.

### **Kunnan, hyvinvointialueen ja valtion tehtävät (5-7 luvut)**

Ei Huomioita.

### **Valtion korvaukset (8 luku)**

Ei huomioita.

### **Tiedonsaanti ja tietojärjestelmä (9 luku)**

Ei huomioita.

### **Yleiset kommentit muihin lakiehdotuksiin**

Ei huomioita.

### **Vaikutusten arviointi ja muut perusteluja koskevat huomiot**

Onnistunut kotoutus vahvistaa vammaisten maahanmuuttajien sosiaalista pääomaa ja työllistymismahdollisuuksia.

Työllisyysastetavoite edellyttää, että osatyökykyisten, vammaisten ja maahanmuuttajataustaisten osallistumista työmarkkinoille lisätään. Tämä edellyttää, että luodaan mahdollisuuksia onnistumisten kokemuksille ja kokemuksen karttumiselle.

Tarvitaan tekoja ja toimenpiteitä, jotta kaikkien maahanmuuttajien työllisyys ja kotoutuminen saadaan kohentumaan. Kun vammaiset maahanmuuttajat kotoutuvat ja työllistyvät entistä paremmin, vaikutus näkyy itsenäisyyden, tietoisuuden ja osallisuuden lisääntymisenä. Näin vammaiset maahanmuuttajat tulevat aktiiviseksi osaksi yhteiskuntaa ja sen rakentamista.

Hyvin kotoutunut ja työelämäänsä integroitunut vammaisen maahanmuuttaja toimii samaan aikaan esimerkkinä ja mahdollisesti vertaistukena muille. Tämä on omiaan luomaan itseään vahvistavan hyvän kierteen, kunhan perusasiat saadaan kohdilleen. Mitä onnistuneempi kotoutus on, sitä edullisemmaksi se tulee yhteiskunnalle varsinkin pitkällä ja keskipitkällä aikajänteellä.

Kokko Sari  
Vammaisfoorumi ry

